

Joanna Kos-Łabędowicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych
joanna.kos@ue.katowice.pl

Sylwia Talar

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych
sylwia.talar@ue.katowice.pl

ROLA INTERNETU W PROCESIE ZMIAN MIĘDZYNARODOWYCH STOSUNKÓW GOSPODARCZYCH

Streszczenie: Uwzględniając znaczenie Internetu dla współczesnych procesów gospodarczych, celem artykułu jest przegląd i systematyzacja wiedzy w zakresie wpływu Internetu na rozwój międzynarodowych przepływów gospodarczych obejmujących handel towarami oraz przepływ kapitału w formie inwestycji bezpośrednich. W wyniku istotnych zmian w środowisku ekonomicznym wywołanych powszechnym wykorzystaniem Internetu rodzą się nowe pytania i hipotezy dotyczące możliwych następstw zachodzącej transformacji gospodarki. Dotychczasowe badania w analizowanym zakresie nie potwierdzają jednoznacznie wpływu wykorzystania Internetu na wzrost międzynarodowych obrotów handlowych i kapitałowych.

Słowa kluczowe: Internet, bezpośrednie inwestycje zagraniczne, handel międzynarodowy.

Wprowadzenie

Internet jest jednym z czynników wyjaśniających zmiany zachodzące na rynku światowym. Umożliwia on natychmiastową komunikację, przyczynia się do tworzenia prawdziwie globalnego rynku (eliminuje barierę przestrzenną i czasową), nowych produktów i modeli biznesowych. Internet, łącząc w sobie funkcje informacyjno-komunikacyjne oraz cyfryzację treści, zasadniczo zmienia warunki działania w skali międzynarodowej.

Coraz powszechniejsze wykorzystanie Internetu ma swoje konsekwencje także dla międzynarodowych przepływów gospodarczych. Stale postępujący proces umiędzynarodowienia gospodarek narodowych i związany z tym wzrost

obrotów gospodarczych z zagranicą może prowadzić do przekonania, iż rozwój technologiczny, a w szczególności Internet stanowi dodatkowy czynnik sprzyjający rozwojowi powiązań o zasięgu międzynarodowym. W celu weryfikacji tej hipotezy postanowiono dokonać przeglądu i systematyzacji wiedzy w tym zakresie. Analiza obejmuje międzynarodowy handel towarowy oraz zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Opierając się na dotychczasowych badaniach, obserwowanych tendencjach zmian międzynarodowych przepływów handlowych i kapitałowych oraz możliwym oddziaływaniu Internetu na tę sferę, określono, w jaki sposób wykorzystanie Internetu wpływa i może wpływać na skalę tych przepływów.

1. Rozmiar i znaczenie globalnej sieci komputerowej

Internet stanowi pierwszą w pełni globalną sieć, do której w 2013 roku było podłączonych już ponad 12 mld różnego rodzaju urządzeń¹ i korzysta z niej ponad 2,7 mld ludzi, czyli blisko 40% globalnej populacji [ITU, 2014]. Dodatkowo rozmiar i zasięg Internetu nadal szybko się powiększa. Według prognoz do 2018 roku liczba urządzeń łączących się z globalną siecią wzrośnie do blisko 21 mld i będzie blisko trzykrotnie większa od liczby ludności na świecie, a ilość użytkowników Internetu zbliży się do 4 mld, stanowiąc ponad połowę mieszkańców Ziemi [CISCO, 2014]. Ponadto rośnie w szybkim tempie prędkość przesyłu danych i przepustowość łączy, możliwości urządzeń podłączonych do sieci, mobilność urządzeń i dostępu do Internetu², ruch w sieci, który świadczy o stopniu jej wykorzystania, oraz zwiększa się funkcjonalność Internetu, czego przykładem jest Internet Wszechrzeczy³. Każdy użytkownik Internetu, niezależnie z jakiego miejsca łączy się z siecią, ma darmowy (nie licząc całkowitego kosztu uzyskania dostępu do Internetu), natychmiastowy i stosunkowo łatwy, bo niewymagający technicznych kompetencji, dostęp do wszystkich publicznych usług i jego zasobów oraz możliwość zamieszczania w nim własnych treści przez 24 godziny na

¹ Tradycyjne komputery stanowią obecnie zdecydowaną mniejszość wśród urządzeń mających dostęp do Internetu. Według danych CISCO [2014] w 2013 roku udział komputerów osobistych (PC) w globalnej sumie tego rodzaju urządzeń wynosił tylko 7% i prognozowany jest dalszy spadek. W związku z powyższym pewne wątpliwości może budzić użyte w tytule tego punktu sformułowanie globalnej sieci komputerowej, które stanowi synonim Internetu. Zasadność tego określenia wynika jednak z faktu postępującej integracji tych wszystkich technologii.

² Aplikacje i urządzenia mobilne zapewniają efektywny dostęp do Internetu praktycznie z każdego miejsca i w każdym czasie [OECD, 2013, s. 5].

³ Opracowany przez CISCO licznik Internetu Wszechrzeczy wskazywał w lipcu 2014 roku blisko 13 mld (12,85 mld) elementów (ludzi, procesów, rzeczy, obiektów) podłączonych do globalnej sieci, a według prognoz ta liczba wzrośnie w 2020 roku do 50 mld [CISCO, 2013; Bradley, Barbier, Handle, 2013].

dobę [UNCTAD, 2004, s. 2-11]. Mieszkańcy wszystkich państw, zarówno tych najlepiej, jak i najslabiej rozwiniętych, mogą zatem na takich samych praktycznie zasadach korzystać ze wszystkich możliwości, jakie daje Internet.

Internet to nie tylko urządzenia czy maszyny komunikujące się ze sobą z wykorzystaniem protokołu internetowego, ale także dane i treści, które są w nich zapisane, oraz ludzie, którzy je tworzą. Sama funkcja komunikacyjno-informacyjna Internetu prowadzi do zasadniczych przekształceń w procesach gospodarczych. Komunikacja i informacja od zawsze determinowały stosunki społeczno-gospodarcze, a postęp technologiczny w tej sferze prowadził do zmian paradygmatów technologicznych. Przez ponad 150 lat nowe technologie komunikacyjne skutkowały rosnącą koncentracją oraz komercjalizacją produkcji informacji, równocześnie rozszerzając w wymiarze geograficznym i społecznym sieć dystrybucji tej informacji i w ten sposób prowadziły do upowszechniania dostępu do informacji (mass media) [Benkler, 2006, s. 29]. Internet jest natomiast pierwszym narzędziem komunikacji, które całkowicie odwraca ten długookresowy proces poprzez radykalną decentralizację produkcji informacji, czyniąc ją [Benkler, 2006, s. 6-7, 30-36]:

- mniej kapitałochłonną i tym samym bardziej efektywną,
- obiektywną (inspirowaną nierynkowymi motywami),
- otwartą w znaczeniu braku ograniczeń wynikających z ochrony praw własności i w konsekwencji upubliczniając znaczną część informacji.

Niezwykle szeroka funkcjonalność Internetu powoduje, że jego wpływ na współczesną gospodarkę jest widoczny we wszystkich obszarach i na wszystkich poziomach, czyniąc go tym samym podstawową infrastrukturą gospodarczą. Istotny wpływ Internetu na gospodarkę potwierdzają już liczne badania empiryczne wykorzystujące zarówno modele ekonometryczne, jak i obserwacje oraz inne metody naukowe.

2. Wpływ Internetu na międzynarodowy handel towarami

W ostatnich dekadach jest widoczny wzrost handlu międzynarodowego – przepływy handlowe nabierają tempa i coraz więcej podmiotów angażuje się w wymianę międzynarodową. Ogólne warunki rynkowe również się zmieniają za sprawą rozwoju i upowszechniania nowoczesnych rozwiązań technologicznych i komunikacyjnych. Rozwój technologiczny może potencjalnie doprowadzić do takich korzyści, jak większe otwarcie poszczególnych sektorów gospo-

darki na proces globalizacji, przyspieszenie innowacji i stopy wzrostu gospodarczego [Bailey i Capozzoli, 2001, s. 6].

Praktycznie od samych początków komercyjnego wykorzystywania Internetu przewidywano, iż będzie on miał znaczący wpływ na rozwój handlu [Flink, Mattoo i Neagu, 2002, s. 3]. Zwracano między innymi uwagę na potencjalne korzyści dla firm eksportujących (zarówno B2B, jak i B2C) wynikające z częściowego zniesienia tradycyjnych barier utrudniających eksport (głównie kosztów pozyskania informacji o potencjalnych rynkach i klientach). Oczekiwano również znaczącego osłabienia pozycji pośredników i skracania łańcuchów dostaw [Samiee, 1998, s. 424], co nie sprawdziło się w przypadku niektórych sektorów (zwłaszcza w branży multimedialnej pojawiło się wielu pośredników oferujących książki, muzykę i filmy).

Rozwój e-commerce wpływa na handel międzynarodowy, np. poprzez wykorzystywanie internetowych przedsięwzięć B2B, takich jak Alibaba [www 1] czy Globalsources [www 2]. Tego typu strony są wygodnymi platformami umożliwiającymi wymianę handlową online krajowym i międzynarodowym podmiotom. E-commerce, będąc nowym kanałem pozwalającym na zawieranie transakcji na nową skalę, wpływa na handel międzynarodowy poprzez optymalizację kosztów, zwiększenie efektywności i wartości zawieranych transakcji. Efekt wywierany przez e-commerce pozostaje nie bez znaczenia dla podaży produktów, cen produktów, zysków przedsiębiorstw czy przepływów handlowych pomiędzy poszczególnymi krajami [He, Li i Jiang, 2011, s. 177-178].

W ciągu ostatnich kilkunastu lat wielu badaczy podejmowało próby zbadania i pomiaru wpływu Internetu na międzynarodową wymianę handlową. Pierwsze próby podejmowane pod koniec lat 90. napotykały znaczne ograniczenia wynikające z braku danych i stosunkowo krótkiego okresu od rozpowszechnienia komercyjnego wykorzystywania Internetu. Z każdym kolejnym przeprowadzonym badaniem następowało udoskonalenie metody badawczej oraz zwrócenie uwagi na czynniki pomijane w poprzednich próbach, a mogące mieć znaczenie dla podejmowanego problemu badawczego. Poszczególni badacze stawiają problem badawczy w różny sposób, np. badając wpływ Internetu na wymianę handlową pomiędzy parami krajów, zmiany w poziomie eksportu krajów rozwiniętych i rozwijających w zależności od poziomu wykorzystania Internetu i inne. W dalszej części zaprezentowano kilka wybranych przykładów badań wpływu Internetu na wymianę handlową.

Clarke i Wallsten [2006, s. 480-481] badali wpływ Internetu na wymianę handlową zarówno rozwijających się, jak i rozwiniętych krajów. Wyniki ich badań sugerują dwie tendencje istotne z punktu widzenia znaczenia wpływu

Internetu na wymianę handlową. Po pierwsze Internet ma wpływ na poprawę efektywności eksportowej (a więc na wzrost udziału w wymianie handlowej) krajów rozwijających się, ale zjawisko to nie występuje w przypadku krajów rozwiniętych. Niemniej uzyskane wyniki autorzy zinterpretowali również w alternatywny sposób: Internet nie tworzy nowych strumieni wymiany handlowej, a jedynie przekierowuje już istniejące. Interpretacja danych wykazała, iż poprawa dostępu i zwiększone wykorzystanie Internetu w jednym z rozwijających się krajów może spowodować przekierowanie wymiany handlowej z krajami rozwijającymi się do tego konkretnego kraju kosztem innych krajów rozwijających. Wyniki te nie pozostawiają wątpliwości w przypadku pojedynczych krajów – większe wykorzystanie Internetu przekłada się na wzrost eksportu, zaniechanie działań dążących do poprawy jakości dostępu i sposobów wykorzystania Internetu powoduje zmniejszenie eksportu [Katelyn, 2012, s. 11-12]. Zjawisko to może być tłumaczone tym, iż firmy z krajów rozwijających się eksportujące do krajów rozwiniętych będą osiągać większe korzyści z wykorzystania Internetu niż firmy sprzedające swoje produkty tylko na lokalnym rynku. W przypadku krajów rozwiniętych zjawisko to nie występuje, ponieważ większość przedsiębiorstw ma już dostęp do Internetu [Clarke i Wallsten, 2004, s. 17-18]. Należałoby zwrócić uwagę, iż z podobnym problemem w swoich badaniach zetknęły się Freund i Weinhold [2004, s. 187]. Uzyskane przez nie wyniki sugerowały odmienny wpływ wzrostu wykorzystania Internetu z punktu widzenia kraju eksportera i importera – również z zaobserwowaną tendencją do zmiany kierunków wymiany handlowej wraz ze wzrostem wykorzystania Internetu w kraju eksportera.

Meijers [2012, s. 20-26], opierając się na wcześniejszych badaniach i używając modelu grawitacyjnego, próbował zbadać wpływ Internetu na wzrost gospodarczy i wymianę handlową. Przeprowadzone badania z uwzględnieniem innych czynników mogących przekładać się na wzrost wymiany handlowej w wybranym okresie różnią się od tych uzyskanych przez Clarke i Wallsten oraz innych. Wykorzystanie Internetu ma znaczący i pozytywny wpływ na wymianę handlową zarówno w rozwiniętych, jak i rozwijających się krajach (jednak odnotowany wpływ jest większy w przypadku krajów rozwijających się), a większa otwartość na wymianę handlową spowodowana Internetem może się pośrednio przyczynić do przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Również badania prowadzone na przykładzie krajów azjatyckich [Kurihara i Fukushima, 2013, s. 7-8] czy gospodarek wschodzących [Lirong i Hiranya, 2013, s. 1] potwierdzają występowanie znaczącej i pozytywnej zależności pomiędzy wykorzystaniem Internetu i wymianą handlową. Do jeszcze innych wniosków w swoich badaniach doszedł Timmis [2012, s. 5]. Badał on wpływ Internetu na wymianę handlową globalnie,

jednak uzyskane wyniki wykazują, iż mimo że kraje o wyższym ogólnym stopniu wykorzystania Internetu handlują ze sobą częściej niż kraje w mniejszym stopniu korzystające z Internetu, to wzrost wykorzystania Internetu nie wpływa na wzrost wymiany handlowej.

Yingting i Leuven [2013, s. 22] badali potencjalną zależność pomiędzy poziomem wykorzystania Internetu a strukturą handlu między rozwiniętymi krajami. Należy podkreślić, iż jest to bardzo nowatorskie podejście do tematu – większość badań skupia się na wzajemnej wymianie pomiędzy dwoma krajami albo wpływie Internetu na możliwości eksportowe krajów rozwijających się. W przypadku krajów rozwiniętych zauważono, że przewaga komparatywna krajów z lepiej rozwiniętą infrastrukturą (wyższa pozycja w rankingu połączeń szerokopasmowych) jest wyższa zwłaszcza w tzw. nierutynowych sektorach. Wyniki te sugerują, iż wpływ Internetu na wymianę handlową nie ogranicza się tylko i wyłącznie do zmniejszania kosztów transakcyjnych oraz że wpływ Internetu na produktywność jest asymetryczny w poszczególnych sektorach.

Jak obrazuje krótki przegląd prowadzonych badań w środowisku naukowym, brak jest zgody co do wpływu Internetu na międzynarodową wymianę handlową. Zazwyczaj uznaje się, iż taki wpływ występuje, ale w zależności od przyjętych w badaniu założeń (np. stopnia rozwoju krajów branych pod uwagę czy występujących dotychczas powiązań handlowych) przypisywana mu rola się różni. Można zaobserwować tendencję do przypisywania większego znaczenia wpływowi Internetu na wzrost eksportu z krajów rozwijających się do krajów rozwiniętych, ale przy równoczesnym zwiększeniu konkurencji pomiędzy eksporterami z tych krajów.

3. Wpływ Internetu na międzynarodowy transfer kapitału w formie bezpośredniej

Pełna analiza oddziaływania Internetu na bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) jest trudna do przeprowadzenia ze względu na szeroki zakres czynników determinujących ten rodzaj przepływu kapitału i samą jego specyfikę. Z dość licznych opracowań dotyczących tego problemu wyłania się generalny wniosek mówiący, iż wykorzystanie Internetu ma pozytywny wpływ na atrakcyjność inwestycyjną kraju⁴. Przy tym Internet może oddziaływać bezpośrednio,

⁴ Znaczna ilość prac wskazujących stymulujący wpływ ICT (w tym Internetu) na zagraniczne inwestycje bezpośrednie jest cytowana np. w: Kachwamba [2011, s. 285-296]; Gholami, Lee, Heshmati [2005, s. 1-2].

stanowiąc odrębny czynnik przyciągający BIZ, lub pośrednio, wpływając na inne czynniki, które są brane pod uwagę przez inwestorów zagranicznych. Do możliwych sposobów i skutków oddziaływania Internetu w tym zakresie należy między innymi:

- wykorzystanie internetowych źródeł informacji, a w tym serwisów on-line administracji rządowej, które zwiększają dostępność informacji publicznej i prywatnej oraz eliminują pośredników i prowadzą do spadku niepewności w relacjach z administracją i równolegle wzrostu przejrzystości zasad, procedur, praw oraz obowiązków podmiotów, czyli wzrostu transparentności gospodarki, a w efekcie zmniejszenia prawdopodobieństwa korupcji wiążącej się z biurokracją⁵,
- redukcja kosztów w zakresie znalezienia i uzyskania informacji (w tym efekty przedstawione w punkcie powyżej), kosztów dotarcia do klienta w relacjach B2B i B2C itp., prowadząca do spadku cen, wzrostu konkurencji i efektywności działania poszczególnych rynków [Kachwamba, Sæbø, 2012, s. 6137-6150],
- zmniejszenie kosztów komunikacji międzynarodowej, transportu i zarządzania, bezpośrednie relacje między producentem a konsumentem oraz efekty przedstawione w punkcie powyżej z jednej strony skutkują wzrostem produktywności (obniżeniem kosztów produkcji), a z drugiej strony tworzeniem nowych sposobów organizacji i koordynacji produkcji przeprowadzonej ponad granicami państwa i w konsekwencji prowadzą do zredukowania bariery dystansu geograficznego i kulturowego [Ko, 2007, s. 1-23].

Internet jest też narzędziem w znacznym stopniu ułatwiającym internacjonalizację przedsiębiorstwa z wykorzystaniem BIZ. Taki wniosek można wyciągnąć na podstawie zmian zachodzących w funkcjonowaniu korporacji międzynarodowych (MNE), co doprowadziło do powstania wirtualnych przedsiębiorstw międzynarodowych (e-MNE), definiowanych jako firmy posiadające zakłady produkcyjne zlokalizowane w różnych krajach, ale wykorzystujące Internet do dystrybucji, prowadzenia kontroli oraz zarządzania z jednego miejsca (kraju macierzystego), a także mogące wykonywać pewne działania czy funkcje w sposób zautomatyzowany (zelektronizowany) [Zekos, 2005, s. 53].

Łącznym skutkiem wszystkich oddziaływań Internetu w wymienionym wyżej zakresie jest zmniejszenie kosztów transakcyjnych i obniżenie barier wejścia

⁵ Szerzej na temat sposobów oddziaływania Internetu na zmniejszenie korupcji zob.: Andersen, Bentzen, Dalgaard i Selaya [2011, s. 387-417]; Garcia-Murillo [2010, s. 22-40]. Ponadto zwraca się uwagę na pewną zależność między wskaźnikiem zaufania dla zagranicznych inwestycji bezpośrednich opracowanym przez A.T. Kearney (FDI Confidence Index) a syntetycznym wskaźnikiem gotowości sieciowej liczonym przez Światowe Forum Ekonomiczne (Networked Readiness Index), który zawiera w sobie różne mierniki ICT [Economou, 2008, s. 3-4].

na rynki zagraniczne, a zatem stymulujący wpływ na światowe obroty kapitału produkcyjnego. Poprzestanie na takim wniosku byłoby jednak zbyt prostym uproszczeniem, gdyż konsekwencje wykorzystania Internetu są znacznie dalej idące. Internet nie tylko eliminuje bariery w środowisku ekonomicznym, co implikuje jeszcze szybsze w nim zmiany oraz wzrost presji konkurencyjnej, ale także stanowi nowe narzędzie, które pozwala w sposób diametralny zmienić model prowadzonej działalności w celu pełniejszego i efektywniejszego zaspokojenia potrzeb nabywców. Zatem Internet z jednej strony tworzy sprzyjające warunki do rozwoju, ale z drugiej stawia coraz większe wymagania, dając jednak przy tym też nowe możliwości. W konsekwencji paradoksalnym efektem wykorzystania Internetu może być zmniejszenie globalnych przepływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Zjawisko dezinwestycji jest już obserwowane w gospodarce światowej, na co wskazuje UNCTAD w swoim najnowszym raporcie [2013, s. 26-29]. Bezpośrednich przyczyn tego procesu może być jednak wiele⁶, ale niewątpliwie zmiana strategii działania MNE, które są głównymi inwestorami bezpośrednimi, ma tu duże znaczenie [Andreff, 2009].

W procesie zmian sposobu działania MNE można wskazać pewne etapy. Początkowo podmioty te, dokonując fragmentaryzacji procesu produkcyjnego, przenosiły poszczególne jego etapy za granicę, tworząc tam swoje filie lub oddziały. Od pewnego już czasu są obserwowane wyraźne zmiany w tej działalności, które polegają na zastępowaniu kapitałowych form umiędzynarodowienia produkcji, czyli BIZ, formami niekapitałowym, do których należy przede wszystkim offshoring outsourcing, ale też np. franchising, licencjonowanie czy kontrakty menedżerskie [UNCTAD, 2011, s. 123-124]. Formy te w porównaniu do BIZ charakteryzują się również generalnie mniejszym stopniem zaangażowania instytucjonalnego za granicą. Przyczyn zmian strategii działania MNE może być także wiele, ale niewątpliwie wśród najważniejszych należy wskazać wykorzystanie Internetu i technologii z nim powiązanych, co umożliwia nawet z dużej odległości w warunkach braku własności mieć pewną kontrolę nad poszczególnymi ogniwami międzynarodowo rozproszonego łańcucha dostaw [Ramamurti i Hashai, 2011, s. 229]. Zarówno zmiany w strategiach MNE, jak i wpływ na to Internetu są jeszcze znacznie dalej idące w stosunku do wskazanych powyżej. Chodzi przede wszystkim o tworzenie łańcuchów dostaw, a nawet całych sieci pozwalających wykorzystać najlepsze na świecie zdolności produkcyjne w celu optymalnego zaspokojenia oczekiwań klientów, co dzieje się poprzez:

- rozpoczynanie budowy łańcucha dostaw od klienta i dokonywanie w nim ciągłych korekt w odpowiedzi na zmieniające się w szybkim tempie warunki,

⁶ Część możliwych przyczyn wskazano w opracowaniu Economist [2013].

co w zasadzie wyklucza wszelkie formy oparte na własności, takie jak BIZ, gdyż ograniczają one elastyczność i koncentrują uwagę na konieczności wykorzystania posiadanych już zdolności produkcyjnych⁷,

- tworzenie pomiędzy wszystkimi uczestnikami łańcucha (lub sieci) relacji opartych na współpracy w celu optymalizacji wyników całego łańcucha dostaw, w miejsce wcześniej występujących antagonistycznych relacji wynikających ze wzajemnego postrzegania się firm jako konkurentów w procesie tworzenia wartości [Cao i Zhang, 2013].

Podstawowym czynnikiem umożliwiającym wskazane powyżej zmiany w prowadzeniu działalności w skali międzynarodowej (globalnej) jest wykorzystanie Internetu. Jego rola nie sprowadza się jednak tylko do kwestii technicznej. Szczególnie istotne znaczenie w tym względzie ma wpływ Internetu np. na wzrost otwartości, wzmocnienie zaufania, budowanie kultury dzielenia się i współpracy. Jest to oddziaływanie zmieniające w sposób gruntowny wiele zachowań społeczno-gospodarczych i prowadzące do zmian jakościowych w relacjach i działalności gospodarczej. Paradoksalnie te pozytywne skutki wykorzystania Internetu mogą przynieść też zmniejszenie międzynarodowego transferu kapitału w formie bezpośredniej. W tym przypadku także są wskazane szersze badania empiryczne weryfikujące powyższe twierdzenie.

Podsumowanie

Wśród jednych z najważniejszych skutków wykorzystania Internetu wymienia się ułatwienie w dostępie do informacji, komunikacji oraz likwidację barier geograficznych związanych z odległością. To rodzi przypuszczenie, że w konsekwencji powinna nastąpić intensyfikacja międzynarodowych przepływów gospodarczych.

Dotychczasowe badania wpływu Internetu na międzynarodową wymianę handlową jednak nie potwierdzają jednoznacznie tej tezy. Z jednej strony jest obserwowany wzrost wymiany handlowej pomiędzy krajami rozwijającymi się a rozwiniętymi wynikający ze zmniejszenia barier wejścia dzięki rosnącemu wykorzystaniu Internetu, ale z drugiej strony wskazuje się, iż dzieje się to kosztem krajów, w których wykorzystanie Internetu pozostaje na niskim poziomie (zmiana kierunku strumieni przepływu wymiany handlowej). W przypadku wymiany handlowej pomiędzy krajami rozwiniętymi wpływ Internetu jest trudniejszy do zaobserwowania i większe znaczenie z punktu widzenia handlu mają inne czynniki.

⁷ Ciekawa prezentacja takiego modelu sieciowego na przykładzie korporacji Li & Fung jest zawarta w publikacji Fung, Fung i Wind [2008].

W sferze międzynarodowego przepływu kapitału w formie inwestycji bezpośrednich znaczna część opracowań potwierdza stymulujący wpływ wykorzystania Internetu na obroty. Jednak przeprowadzona analiza szerszego zakresu zmian, jakie nastąpiły i następują w sferze transakcji i zachowań podmiotów gospodarczych, skłania do przyjęcia tezy, że oddziaływanie Internetu ma także negatywny wpływ na wielkość bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Diamentalne zmiany w strategiach działania korporacji międzynarodowych w odpowiedzi na wyzwania rynkowe prowadzą do wykorzystania nowych narzędzi oraz możliwości rynku i zastępowania kapitałowych form obecności na rynkach zagranicznych formami opartymi na współpracy. Przyjęcie tych nowych modeli działania przez wszystkie podmioty może mieć daleko idące skutki dla międzynarodowych przepływów gospodarczych.

Literatura

- Andersen T.B., Bentzen J., Dalgaard C.-J., Selaya P. (2011), *Does the Internet Reduce Corruption? Evidence from U.S. States and Across Countries*, "World Bank Economic Review", Vol. 25, No 3.
- Andreff W. (2009), *Outsourcing in the New Strategy of Multinational Companies: Foreign Investment, International Subcontracting and Production Relocation*, "Papeles de Europa", Vol. 18, <http://revistas.ucm.es/index.php/PADE/article/view/PADE0909110005A> (dostęp: 20.07.2014).
- Bailey E., Capozzoli E. (2001), *International Trade and the Internet*, SBANC (Small Business Advancement National Center), <http://www.sbaer.uca.edu/index.php/research-archive/> (dostęp: 18.08.2014).
- Bradley J., Barbier J., Handle D. (2013), *Embracing the Internet of Everything To Capture Your Share of \$14.4 Trillion*, White Paper, Cisco, http://www.cisco.com/web/about/ac79/docs/innov/IOE_Economy.pdf (dostęp: 20.06.2014).
- Cao M., Zhang Q. (2013), *Supply Chain Collaboration. Roles of Interorganizational Systems, Trust, and Collaborative Culture*, Springer, London.
- Choi Ch. (2003), *Does the Internet Stimulate Inward Foreign Direct Investment?* „Journal of Policy Modeling”, Vol. 25, Iss. 4.
- Cisco (2013), *Internet Wszelkierzy motorem rozwoju gospodarczego*, <http://www.cisco.com/web/PL/prasa/news/2013/20130619.html> (dostęp: 20.06.2014).
- Cisco (2013a), *Connections Counter: The Internet of Everything in Motion*, <http://newsroom.cisco.com/feature-content?type=webcontent&articleId=1208342> (dostęp: 11.07.2014).
- Cisco (2014), *VNI Forecast Highlights*, http://www.cisco.com/web/solutions/sp/vni/vni_forecast_highlights/index.html (dostęp 12.06.2014).

- Clarke G., Wallsten S. (2004), *Has the Internet Increased Trade? Developed and Developing Country Evidence*, World Bank Policy Research Working Paper 3215, http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2004/04/20/000009486_20040420104859/Rendered/PDF/wps3215internet.pdf (dostęp: 16.07.2014).
- Clarke G., Wallsten S. (2006), *Has the Internet Increased Trade? Developed and Developing Country Evidence*, "Economic Inquiry", Vol. 44, No. 3, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1095593 (dostęp: 20.08.2014).
- Economist (2013), *Outsourcing and Offshoring: Here, There and Everywhere*, Special report, "The Economist", 19 January 2013, http://www.economist.com/sites/default/files/20130119_offshoring_davos.pdf (dostęp: 28.07.2014).
- Economou P. (2008), *Harnessing ICT for FDI and Development*, OECD Global Forum on International Investment, <http://www.oecd.org/investment/globalforum/40406912.pdf> (dostęp: 30.06.2014).
- Fink C., Mattoo A., Neagu I. (2002), *Assessing the Impact of Communication Costs on International Trade*, World Bank Policy Research Working Paper 2929, <http://elibrary.worldbank.org/doi/book/10.1596/1813-9450-2929> (dostęp: 18.08.2014).
- Freund C., Weinhold D. (2004), *The Effect of the Internet on International Trade*, "Journal of International Economics", No. 62, http://web.nchu.edu.tw/~ccl/1_JIE2004.pdf (dostęp: 10.08.2014).
- Fung V.K., Fung W.K., Wind Y. (2008), *Konkurowanie w płaskim świecie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa.
- Garcia-Murillo M. (2010), *The Effect of Internet Access on Government Corruption*, Electronic Government, "International Journal", Vol. 7, No. 1 <http://inderscience.metapress.com/content/d630t158g7745283/> (dostęp: 30.06.2014).
- Gholami R., Lee S-Y.T., Heshmati A. (2005), *The Casual Relationship between ICT and FDI*, UNU-WIDER Research Paper, No. 2005/26, http://www.wider.unu.edu/publications/working-papers/research-papers/2005/en_GB/rp2005-26/ (dostęp: 29.06.2014).
- He Y., Li J., Jiang J. (2011), *Impact of e-Commerce on International Trade. Based on a Iceberg Cost Model*, "International Journal of Trade, Economics and Finance", Vol. 2, No. 3, <http://www.ijtef.org/papers/99-F517.pdf> (dostęp: 20.08.2014).
- ITU (2014), *The World in 2013: ICT Facts and Figures*, ITU <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/ICTFactsFigures2013-e.pdf> (dostęp: 12.06.2014).
- Kachwamba M. (2011), *Impact of E-Government on Transaction Cost and FDI Inflows: A Proposed Conceptual Framework*, "International Journal of Business and Management", Vol. 6, No. 11, <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/10499/9007> (dostęp: 29.06.2014).
- Kachwamba M., Sæbø Ø. (2012), *Internet-based Information and Foreign Direct Investment (FDI) Location Decision Making: An Information Cost Perspective*, "African Journal of Business Management", Vol. 6, http://www.academicjournals.org/article/article1380797637_Kachwamba%20and%20%20S%C3%A6b%C3%B8.pdf (dostęp: 20.06.2014).

- Katelyn G. (2012), *The Impact of the Internet on International Trade*, <http://murj.mit.edu/page1.php?id=16> (dostęp: 16.07.2014).
- Ko K.W. (2007), *Internet Externalities and Location of Foreign Direct Investment: A Comparison between Developed and Developing Countries*, "Information Economics and Policy", Vol. 19, Iss. 1.
- Kurihara Y., Fukushima A. (2013), *Impact of the Prevailing Internet on International Trade in Asia*, "Journal of Sustainable Development Studies", Vol. 3, No. 1, <http://infinitypress.info/index.php/jsds/article/viewFile/103/79> (dostęp: 19.08.2014).
- Lirong L., Hiranya N. (2013), *Information and Communications Technology (ICT) and Trade in Emerging Market Economics*, SHSU Economics Working Paper Series, <http://www.shsu.edu/~lx1004/publications/EMFT%202013.pdf> (dostęp: 19.08.2014).
- Meijers H. (2012), *Does the Internet Generate Economic Growth, International Trade, or Both?* MERIT Working Papers, No. 50, <http://www.merit.unu.edu/> (dostęp: 10.08.2014).
- OECD (2013), *The App Economy*, OECD Digital Economy Papers, No. 230, OECD Publishing, http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/the-app-economy_5k3ttftlv95k-en (dostęp: 23.06.2014).
- Ramamurti R., Hashai N. (ed.) (2011), *The Future of Foreign Direct Investment and the Multinational Enterprise*, Emerald Group Publishing.
- Samiee S. (1998), *Exporting and the Internet: A Conceptual Perspective*, "International Marketing Review", Vol. 15, No. 5, <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/02651339810236452> (dostęp: 18.08.2014).
- Timmis J. (2012), *The Internet and International Trade in Goods*, Discussion Papers in Economics No. 12/03, <http://www.nottingham.ac.uk/economics/documents/discussion-papers/12-03.pdf> (dostęp: 20.08.2014).
- UNCTAD (2004), *Use of the Internet for Efficient International Trade*, UNCTAD.
- UNCTAD (2011), *World Investment Report 2011: Non-Equity Modes of International Production and Development*, UNCTAD.
- UNCTAD (2013), *World Investment Report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development*, UNCTAD.
- Yingting Y., Leuven K. (2013), *Internet Adoption and Task-based Comparative Advantage between OECD Countries*, <http://www.nottingham.ac.uk/gep/documents/conferences/2013/postgraduate-conference/papers/yingting-yi.pdf> (dostęp: 20.08.2014).
- Zekos G. (2005), *Foreign Direct Investment in a Digital Economy*, "European Business Review", Vol. 17, No. 1.
- [www 1] <http://www.alibaba.com/> (dostęp: 16.08.2014).
- [www 2] <http://www.globalsources.com> (dostęp: 16.08.2014).

**ROLE OF THE INTERNET IN THE CHANGES
OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS**

Summary: The Internet plays a significant role in the contemporary economy. The goal of this paper is to present a systematic picture of knowledge about the influence the Internet has on international economic flows, with specific attention to goods trade and capital flow in the form of direct investments. The widespread application of Internet caused numerous changes in economic environment. This, in turn, creates new questions and new hypotheses regarding possible consequences of the economic transformation. It is not possible, basing on the results of the past researches from the analyzed field, to confirm the influence of the Internet on growth of the international capital or trade flows.

Keywords: Internet, foreign direct investments, international trade.